

Развіццё гендэрных даследаванняў на постсавецкай прасторы

Т. А. ФІЦНЕР

Гендэрныя даследаванні ўзніклі на Захадзе як вынік развіцця тэорыі фемінізму, на этапе неа-ці постфемінізму. Вядучымі тэарэтыкамі гендэрных даследаванняў на сённяшні дзень з'яўляюцца А.Дворкін, Н.Чадароу, Г.Рубін, Л.Малві, Дж.Батлер, Т.Лаўрэнс, Э.Шоўолтэр, Дж.Хубер і інш. Гендэрныя даследаванні з поўным правам можна назваць міждысцыплінарнымі, бо яны карыстаюцца дасягненнямі і антрапалагаў, і культуралагаў, і сацыёлагаў, і псіхааналітыкаў, і постструктуралістаў. У сваіх работах тэарэтыкі гендэрных даследаванняў выкарыстоўваюць напрацоўкі С. дэ Бавуар (феномен жаночага ў культуры); Р.Барта, М.Фуко ("смерць аўтара"); Ж.Дэрыда (адмаўленне ад бінарызму і заснаванага на ім прынцыпу распазнавання-адрознівання – "інакшасці"); Ж.Лакана (тэорыя аб першаснай і другаснай ідэнтыфікацыях). Міждысцыплінарнасць гендэрных даследаванняў праяўляецца і ў выкарыстанні метадаў фемінісцкага літаратурнага крытыцызму ў распрацоўцы праблемы жаночай тапалогіі (агульных, нязменных уласцівасцей жанчыны) у літаратуры.

У развіцці гендэрнай тэорыі вызначаюць некалькі этапаў. Першы з іх прыпадае на другую палову 70-х гадоў мінулага стагоддзя і характарызуецца як "жаночыя даследаванні" (women's studies). Значнае месца ў іх адводзілася тэорыям, што тлумачылі ўзнікненне і канструяванне полавай няроўнасці і дыскрымінацыі. На думку даследчыкаў, той факт, што да гэтага часу асноўным суб'ектам як гісторыі чалавечтва, так і навукі з'яўляўся мужчына, не мог не прывесці да скажэнняў у адлюстраванні карціны свету. Чалавек абстрактна атаясамліваўся з мужчынам (жанчына вывучалася з мужчынскага пункту гледжання, яе сацыяльны вопыт не браўся пад увагу). Мужчынскія каштоўнасці ўзводзіліся ў ранг абсалютных і абвяшчаліся агульначалавечымі. Па-сутнасці, гэта былі мужчынскія даследаванні (men's studies) без усведамлення іх аднабаковасці. Другі этап прыпадае на 80-я гады. Для яго характэрна станаўленне менавіта гендэрнай тэорыі, таму вызначыць гэты этап правамоцна як "гендэрныя даследаванні". У гэты час на першы план пачынаюць вылучацца падыходы, згодна з якімі ўсе аспекты чалавечага грамадства, культуры і ўзаемаадносін з'яўляюцца гендэрнымі. Наступны, трэці этап у развіцці гендэрных даследаванняў – 90-я гады мінулага стагоддзя – характарызуецца распаўсюджваннем гендэрнай тэорыі ў краінах былога сацлага і на постсавецкай прасторы. Гендэрныя даследаванні ў гэтых краінах развіваюцца вельмі імкліва, яны ахапілі літаральна ўсе сферы навукі і культуры. Да прыкладу, вядучымі гендэрнымі цэнтрамі на постсавецкай прасторы з'яўляюцца Маскоўскі, Пецябургскі і Харкаўскі, выдаюцца часопісы, адпаведна "Преображение" і раздзел у часопісе "Общественные науки и современность", "Гендерные тетради", "Гендерные исследования", праводзяцца шматлікія канферэнцыі, арганізуюцца выязныя "летнія школы" і семінары.

Даволі шырока прадстаўлены гендэрныя даследаванні і ў сучасным рускім літаратуразнаўстве. Найбольш цікавыя з іх – работы К.Таратуты [1], І.Саўкінай [2;3], М.Шопавай [4]. Даследчыцы звярнуліся ў асноўным да жаночай літаратуры і жаночых вобразаў з мэтай выявіць як мужчынскі погляд на жанчыну, так і жаночае ўспрыняцце сябе. Прыклад гендэрнага аналізу мастацкіх твораў падае і руская даследчыца Т.Ровенская [5; 6; 7]. На матэрыяле рускай жаночай прозы сярэдзіны 80-х – пачатку 90-х гг. XX ст. яна даследуе "феномен гендэрнай віны", псіхалагічны дыскамфорт, што адчуваюць аўтаркі і гераіні. Даследчыца зыходзіць з таго, што грамадства кантралюе жанчыну пры дапамозе хрысціянскага комплексу віны, што "даведзены да фарсу" [6, с. 215]. Аднак патрэбна зазначыць, што кантроль над чалавечай асобай з'яўляецца і мэтай сацыяльных інстытутаў. На гэта ў свой час

указваў М.Фуко. За аснову Т.Ровенская бярэ азначэнне віны ў псіхааналізе (К.Хорні), згодна з якім, гэтае пачуццё ўзнікае “ў выніку парушэння маральных патрабаванняў ці ўнутраных забарон, якія маюць сілу ў дадзенай культуры, і з’яўляюцца выражэннем балючага пераканання ў тым, што такое парушэнне было здзейснена” [6, с. 215]. Пры гэтым балючае адчуванне адносіцца да парушэння нормы, якую індывід сам для сябе ўстанаўлівае. Даследчыца прапаноўвае ў артыкуле гіпотэзу, згодна з якой існуюць гендэрна-нейтральная (агульначалавечая) і гендэрна-матываваная віна. Апошняя мае нацыянальна-гістарычныя і культурна-псіхалагічныя асаблівасці. А паколькі існуюць два тыпы сацыяполавых роляў (мужчынскі і жаночы), то і пачуццё віны суадносіцца з гэтымі тыпамі.

Т.Ровенская шукае адказ на пытанне: “У чым жанчына адчувае сваю віну?”. Сучасная руская жаночая проза дае падставу даследчыцы зрабіць наступныя высновы:

- у тым, што неабачліва падпарадкоўваецца сваім пачуццям;
- у тым, што праецыруе адносіны грамадства да жанчыны ўвогуле на адносіны да сябе самой;
- у тым, што ёй неабходна ўвесь час пераконвацца ў запатрабаванасці грамадствам і пераконваць іншых у сваёй значнасці;
- у тым, што статус “каханай”, “жаданай”, у адрозненне ад “некаханай”, уплывае на псіхалагічны дыскамфорт жанчыны і надае ёй сацыяльную значнасць; але адначасова прымушае жанчыну адпавядаць экспертацыям грамадства, “губляць свой голас”;
- у тым, што адказнасць за лёсы блізкіх ёй людзей (гэта фармулюецца, як “я павінна ўсім”) праяўляецца ў безадказнасці жанчыны перад сабою.

У другой палове 90-х гадоў гендэрнымі даследаваннямі зацікавіліся таксама беларускія навукоўцы (А.Усманава [8], І.Шаблоўская [9], У.Іваноў [10]). Найбольш грунтоўным з тэарэтычнага пункту гледжання з’яўляецца артыкул А.Усманавай. У ім яна разважае “пра фемінісцкую крытыку гісторыі і тэорыі мастацтва” на сучасным этапе. Але асноўныя тэарэтычныя палажэнні названага артыкула могуць быць выкарыстаны і для даследавання твораў мастацкай літаратуры, ва ўсякім разе іх выкарыстоўвае і фемінісцкі літаратурны крытыцызм. А.Усманава апелюе да дасягненняў заходняга мастацтвазнаўства.

Даследчыца звяртае ўвагу на адно з палажэнняў фемінісцкага крытыцызму, згодна з якім “жанчына адсутнічае” ў гісторыі заходняга мастацтва і культуры наогул. Але гэта не тычыцца створаных мужчынамі вобразаў жанчын, бо іх якраз дастаткова. Гэта праяўляецца ў адсутнасці “прасторы для жаночага погляду”. А таксама ў адсутнасці жанчын у мастацтве да ХХ стагоддзя. Традыцыйным лічыцца стэрэатып “мужчына – творца, жанчына – аб’ект яго даследавання”, які ў выніку пераносіцца на палотны і ў тэксты. Вобразы жанчын, з пункту гледжання фемінісцкага крытыцызму, усяго толькі нарцысічнае выяўленне мужчынскага Эга. Таму паняцце “жаночага вобраза”, на думку даследчыцы, павінна быць заменена ўяўленнем пра “жанчыну як пазначальнае ў ідэалагічным дыскурсе” [8, с. 225]. Такі падыход дазваляе убачыць, як у розныя часы розныя значэнні прыпісваліся розным “жаночым вобразам”. Жаночае ўспрыняцце пры гэтым па сутнасці адсутнічала. Вобразы жанчын-маці, анёла, распусніцы, музы паэта ці мастака і іншыя функцыянавалі “як пазначальныя патрыярхатнай культуры”, мужчынскага ўяўлення пра сябе і жанчыну. Іх галерэя адлюстроўвае ўяўленне пра тое, што гэтая культура лічыла станоўчым, а што адмоўным, таму выпяняла, “рэпрэсавала”. Мастацтва, як і існуючая рэальнасць, адлюстроўвала імкненне патрыярхатнага сацыяму не толькі падпарадкаваць сабе жанчыну, але і пакараць яе за тыя грахі, віну за якія павінна несці мужчынская яго палова (вобраз Евы).

А.Усманава трактуе гендэр як эфект рэпрэзентацыі, як працэс дыферэнцыяцыі мужчынскага і жаночага праз розныя культурныя практыкі – мову, літаратуру, культуру, мастацтва, навуку – паколькі “немагчыма сцвярджаць нейкую першапачаткова існуючую сексуальнасць мужчынскага ці жаночага тыпу” [8, с. 229]. Рэпрэзентацыя ў дадзеным выпадку разумеецца як спосаб узнаўлення ідэй, а не рэальнасці. Гэта маніфестацыя пэўнага спосабу бачання, суб’ектыўнага ў сваёй аснове. Менавіта рэпрэзентацыя легетымуе ідэалогію, што дамінуе ў грамадстве, і формы субардынацыі, гэтым яна аказваецца палітычнай у сваёй аснове.

Адной з цэнтральных у фемінісцкай крытыцы з'яўляецца праблема ідэнтыфікацыі, даследавання жаночай пачуццёвасці і сексуальнасці ў мастацтве. Праблема гэта вырашаецца праз аналіз таго, як жаночая пачуццёвасць і сексуальнасць канструююцца сродкамі мастацтва. Жанчына заўсёды рэпрэзентуе два пункты гледжання: “мужчынскі” і “жаночы”. Першы з іх навізаны дамінуючай у грамадстве ідэалогіяй, другі звязаны з думкамі і пачуццямі рэпрэсаванай сацыяльнай групы [8, с. 229-230].

Артыкул І.Шаблоўскай “Жаночая доля” толькі ўскосна закранае праблему гендэра. Аўтарка не дае тлумачэнняў і прыкладаў прымянення тэрміна “гендэр” у якасці катэгорыі аналізу мастацкіх твораў. Яна, аднак, пераконвае ў “вялікім значэнні гендэрнага падыходу” ў культуры і жыцці чалавецтва наогул, бо не існуе сярэдняга чалавека, ён – “вынік разумовых дэфініцый”. Неабходна адзначыць, што Шаблоўская вызначае гендэрны вопыт беларускіх жанчын праз яго адсутнасць: “Пакаленні беларускіх жанчын выраслі без дзядоў, якіх зрабілі ворагамі народу, без бацькоў, якіх забілі на франтах, без неабходнага ў дзяцінстве мужчынскага пляча... Многім з іх было наканавана жыць у адсутнасці сваіх Рамэа. Гендэрны вопыт, такі неабходны з дзяцінства, у няпоўных сем’ях, а дакладней, па аналогіі з імі, у няпоўным грамадстве – наогул быў страчаны. Гэта – адзін з нюансаў Беларускай трагедыі” [9, с. 50]. На наш погляд, аўтарка, акцэнтуючы ўвагу на нацыянальнай адметнасці беларускага жаночага вопыту, робіць няправільную выснову. Гендэрны вопыт не можа быць страчаны ў прынцыпе, бо прысутнічае ў кожным чалавеку (кожны жыццёвы вопыт ёсць гендэрны вопыт). У дадзеным выпадку гаворку трэба весці аб спецыфічнасці гендэрнага вопыту беларускіх жанчын у межах адной этнічнасці, улічваючы пры гэтым сацыяльныя і ўзроставыя адрозненні (стратыфікацыйнасць гендэра). Згодна з апошнімі напрацоўкамі гендэрнай тэорыі не існуе жанчын з аднолькавымі жыццёвым вопытам і адносінамі да жыцця (Дж.Батлер).

У сваіх развагах “пра мужчынскі розум і жаночую інтуіцыю” аўтарка, аддаючы перавагу інтуіцыі і жанчыне як яе носыбіту, сутнасць жанчыны тлумачыць біялагічным фактарам, пакідаючы па-за ўвагай сацыякультурны – гендэрны – аспект: “Ім (жанчынам – Т.Ф.) наканавана (прыродай, богам? – Т.Ф.) берагчы чалавечы род” [9, с. 53]. Далей у сваіх развагах аб жаночай паэзіі аўтарка сцвярджае адваротнае: “Існуе жаночая проза, і паэзія, і драматургія. Само пытанне гэтае закранае стрыжань галоўнай гендэрнай праблемы. Жаночая паэзія не такая шматколкасная, як мужчынская, усё па той жа прычыне: цывілізацыя наша створана не жанчынай. У ёй дамінуе мужчынская аснова... Што датычыць мастацтва, яно спрадвеку лічылася мужчынскай прафесіяй. Калі жанчына мела час лезці на скалу і высыкаць там маманта? Ці магла яна прабіцца нават у багамазы? Ёй самой цывілізацыйнай наканавана было сядзець за печку, на другім плане” [9, с. 54]. Сапраўды, цывілізацыя ёсць стварэнне чалавечае / мужчынскае, менавіта ёю вызначаюцца месца і роля жанчыны ў грамадстве (прычым у розных грамадствах неаднолькавая, але менш значная, чым мужчынская), гэта пацвярджае, што гендэр з’яўляецца сацыякультурным канструктам, а не біялагічным фактам. Разважанні І.Шаблоўскай умоўна можна аднесці да “недакладнай тэорыі гендэра”, згодна з якой існаванне двух супрацьлеглых “гендэраў” прымаецца як дадзенасць, пры якой “прырода” мужчын і жанчын адрозная настолькі, што іх можна развесці па розных сацыяльных катэгорыях (В.Вароніна).

У Іваноў гаворыць аб неабходнасці гендэрных даследаванняў менавіта ў беларускай літаратуры і аналізуе жаночую паэзію XX стагоддзя. Свой аналіз ён праводзіць хутчэй з пазіцый полу, а не гендэра. Даследчык не карыстаецца набыткамі гендэрнай тэорыі, распрацаванымі ў заходняй культуры. Як станоўчыя неабходна адзначыць высновы аб спецыфічнасці жаночага вопыту, адлюстраванага ў беларускай літаратуры мінулага стагоддзя. Прычыну яго адметнасці аўтар бачыць у паяднанасці жаночага руху з нацыянальнымі праблемамі і сацыяльнай прыгнечанасцю, што адцягнула ўвагу ад праблем полу. Узнікненне жаночай літаратуры ў названы перыяд даследчык бачыць у тэндэнцыі паслаблення імперскасці, якая суправаджалася ўзмацненнем нацыянальна-вызваленчых рухаў. Дзякуючы апошняму “сталася магчымым ганарыцца беларускім паходжаннем”. У гэты час на арэну беларускай літаратуры пачынаюць выходзіць жанчыны, першыństwo сярод якіх бяспрэчна належыць Цётцы. Не

аспрэчваючы думкі У.Іванова, зазначым, што з'яўленню жанчын у айчыннай літаратуры на пачатку мінулага стагоддзя спрыяла развіццё капіталізму. Гэта дало жанчыне магчымасць стаць уласніцай хаця б сваіх працоўных рук, якія яна магла прадаваць на рынку працы за грошы, незалежна ад волі мужа ці бацькі. Наступнай прычынай з'яўляецца магчымасць атрымаць адукацыю. Яна звязана з папярэдняй і робіць жанчыну эканамічна незалежнай.

Слушную ў сваёй аснове выснову даследчыка: “На працягу ўсяе гісторыі, уключаючы 19-е стагоддзе, у жанчын не было часу на эксперымент (са словам – на творчасць – Т.Ф.), бо самі з'яўляліся аб'ектам мужчынскіх даследаванняў” [10, с. 6], – можна дапоўніць тым, што творчасць жанчын да ХХ стагоддзя яшчэ мала даследавана. Калі не браць пад увагу толькі моўны фактар іх твораў, а звяртаць увагу перш за ўсё на зместавую напоўненасць, паходжанне аўтарак, то беларуская жаночая літаратура да ХХ стагоддзя папоўніцца шматлікімі імёнамі. У гэтым упэўніваюць апошнія даследаванні (В.Коўтун “Стала песняю ў народзе...”, І.Э.Багдановіч “Авангард і традыцыя” і некаторыя іншыя).

Неабходна адзначыць, што і І.Шаблюўская, і У.Іваноў акцэнтуюць увагу на выніку канструявання гендэра, падкрэсліваюць адрозненні паміж мужчынамі і жанчынамі і не звяртаюць увагу пры гэтым на тое, што гендэр – гэта яшчэ і працэс фармавання адрозненняў паміж мужчынамі і жанчынамі, якія не зададзены біялагічна, а культурна, таму здольны змяняцца.

Ускосна даследуемую намі праблему закраналі С.Дубавец [11], Р.Баравікова [12], Л.Рублеўская [13; 14]. Усе яны спрабуюць зразумець сутнасныя адрозненні паміж мужчынамі і жанчынамі і іх праяўленне ў творчасці. Ужо больш за дзесяцігоддзе таму С.Дубавец выказаў думку, што жаночую паэзію нельга разглядаць з пазіцыяй традыцыйнага літаратуразнаўства, як нельга разглядаць жанчыну як чалавека, што адрозніваецца “ад мужчыны толькі некаторымі фізіялагічнымі асаблівасцямі” [11, с. 196]. Пад традыцыйным літаратуразнаўствам неабходна разумець аналіз жаночай паэзіі праз прызму мужчынскай, лічачы мужчынскую за абсалют, ідэал. Жаночая паэзія сапраўды не горшая, толькі іншая, як іншая жанчына адносна мужчыны. І як бывае добрай ці дрэннай мужчынская паэзія, так ёсць добрая і дрэнная паэзія жаночая. Нельга сцвярджаць, што жаночая паэзія ніжэйшая на ўзровень толькі таму, што яна жаночая. Сапраўдная паэзія – гэта перш за ўсё пачуццё, эмоцыя (а яны найбольш уласцівыя жанчынам). Магчыма, жаночую паэзію неабходна вымяраць іншай сістэмай каардынат.

Р.Баравікова выказвае думку, “што такога паняцця, як “жаночая” паэзія, увогуле не існуе. Яго прыдумалі мужчыны. Ёсць проста паэзія і розныя яе выканаўцы” [12, с. 58]. Як і С.Дубавец, яна лічыць жанчыну бліжэй да паэзіі, да сутнасці паэзіі, бо гэта тая сфера дзейнасці, якая не заўсёды “падаецца сіле”.

Л.Рублеўская працягвае размову на згаданую тэму наступным чынам: “А што тычыцца жаночай творчасці... доўгі час я не прызнавала гэтага ўвогуле. Прыстаўкі “жаночы” – да слоў “творчасць”, “паэзія”, “проза”, “драматургія” і г.д. І цяпер я супраць такіх фармулёвак – але нікуды не падзенешся, мы – жанчыны. Адрозныя ад мужчын. Не лепшыя, не горшыя, проста – адрозныя... Сваю прыроду не перайначыш, ды і грэх гэта – адмаўляцца ад уласнага полу, гэтак жа, як і ад нацыянальнай прыналежнасці” [13, с. 10]. Аўтарка блізка падышла да разумення ўзаемазалежнасці такіх паняццяў, як гендэр і раса, гендэр і клас і г. д., якія з'яўляюцца базіснымі ў гендэрнай тэорыі. І ўсё ж у прыведзеным выказванні прысутнічае біялагічнае вызначэнне полу і не больш таго. Жанчыны ўспрымаюцца як нейкая аднасць, адвольканасць, якой яны ніколі не з'яўляліся. Іх аб'ядноўвае толькі пол. Больш цікавымі ў гэтым плане, нам падаецца, з'яўляюцца даследаванні Л.Рублеўскай жаночага міфа ХХ стагоддзя, зробленыя на параўнанні паэзіі 10-20-х і 80-90-х гадоў. На думку даследчыцы, для пачатку стагоддзя вобраз жанчыны як тыповай прадстаўніцы нацыі не быў дамінуючым у паэзіі. Жанчына ў гэты час з'яўляецца элементам “асяродку існавання абагульненага героя” [14, с. 242]. Аналіз яе вобраза прыводзіць Л.Рублеўскую да наступнай высновы – “гаспадыня, маці, жонка, дачка – сінхронна з мужам перажывае выпрабаванні лёсу, да якіх дадаецца п'янства мужа, выкліканае фатальным нешанцаваннем у жыцці. Яна працаўніца, узрост невызначальны, гэтак жа, як невызначальныя эстэтычныя вартасці яе аблічча...” [14, с. 242]. Зрэдку ў па-

сябе, сатыра тут падкрэслівае ўстаноўкі патрыярхатнага грамадства, якое не ўспрымае актыўную жанчыну, жанчыну, якая камандуе мужам, пагаршаючы гэтым і так нялёгкае яго жыццё. Аўтарка падкрэслівае, што падобны пункт гледжання на жанчыну характэрны і мужчынскай, і жаночай паэзіі. Напрыканцы мінулага стагоддзя сітуацыя мяняецца, ствараецца іншы міф пра жанчыну. Рамантычная плынь у паэзіі гэтага часу падае вобразы канкрэтных гістарычных асоб: Рагнеду, Ефрасінню Полацкую і інш. Гераіня рамантычнай плыні – гэта “менавіта жаночасць як адрозная ад мужчынскай ментальнасць”. Адною з вядучых у 80-90-я гады з’яўляецца тэма адносін паміж мужчынам і жанчынай. Праяўленне апошніх – гэта каханне, якое падаецца ў знітанасці з пакутай зноў жа незалежна ад полу аўтара. Адносіны паміж поламі ў паэзіі Л.Рублеўская вызначае адначасна “як узаемнае прыцягненне, жаданне з’яднацца ў гарманічнае цэлае, так і боязь гэтага з’яднання, жаданне захаваць сваю індывідуальнасць” [14, с. 246]. Такія адносіны найбольш уласцівыя жаночай паэзіі. Менавіта яна падае новы тып гераіні – “незалежнай, самадастатковай, раўназначнай герою”, што, несумненна, з’яўляецца дасягненнем паэзіі канца мінулага стагоддзя і звязана з развіццём грамадства ўвогуле. Ускосна закранае ў гэтым артыкуле Л.Рублеўская адну з твораў гэндэра – гэндэр як метафара. Яна сцвярджае, што своеасабліваць трактоўкі нацыянальным міфам вобраза радзімы заключаецца ў тым, што родны кут прама ці ўскосна атаясамліваецца з вобразам жанчыны. Прычым з “персаніфікацыяй радзімы ў беларускага паэта адносіны амбівалентныя – радзіма адначасова і гаротная, бедная, якую трэба вызваляць... і яна ж – цёмная, зацятая ў сваім цямноці, неўсведамленні ўласнай годнасці, яна плоціць за ахвяры няўдзячнасцю і забыццём” [14, с. 245].

Безумоўна, мы разгледзелі толькі некаторыя працы беларускіх даследчыкаў, якія можна аднесці да гендэрных даследаванняў. Ускосна, як ужо адзначалася, гендэрнымі можна лічыць даследаванні, прысвечаныя тэме кахання ў творчасці пісьменнікаў і паэтаў. Паколькі менавіта каханне з’яўляецца той лакмусавай паперкай, якая праяўляе ўзаемаадносіны паміж поламі, падае стэрэатыпы такіх узаемаадносін, праз якія праглядаюцца патрабаванні патрыярхатнага грамадства да паводзін полаў.

У заключэнне адзначым, што на сённяшні дзень у нашай краіне плённа працуюць гендэрныя цэнтры (ЕГУ, Энвіла), выдаюцца часопісы (“Іной взгляд”) і бюлетэні, праводзяцца канферэнцыі (Мінск, Наваполацк), выдаюцца зборнікі матэрыялаў па гендэрнай праблематыцы. На жаль, у іх усё яшчэ мала прадстаўлены даследаванні беларускай літаратуры.

Abstract

Analyzing some critical literature on the problem of gender, the author considers the stages of the development of the gender researches.

Літаратура

1. Таратута Е. Ирония и скепсис в изображении женщин-эмансипее (на примере сочинений И.С. Тургенева) // Потолок пола. Сборник научных и публицистических статей. – Новосибирск: РЦГО, 1998. – С. 137-148.
2. Савкина И. Образы тетушки и приживалки в аспекте “гендерной поэтики” (на материале прозы Марии Жуковой и Елены Ган) // Преображение: научно-литературный альманах (Москва). – 1997. – № 5. – С. 41-46.
3. Савкина И. “Чужое – мое сокровище”: женские мемуары как автобиография («Воспоминания» С.В. Капнист-Скалон) // Гендерные исследования (Харьков). – 1999. – № 2. – С. 178-205.
4. Шопова М. “Творчество, любовь, материнство” в русской женской поэзии XX века (А.Ахматова, М.Цветаева, Б.Ахмадулина) // Преображение: научно-литературный альманах (Москва). – 1997. – № 5. – С. 62-70.
5. Ровенская Т. Архетип дома в новой женской прозе, или коммунальное житие и коммунальные тела // Иной взгляд (Минск). – 2001. – № 3. – С. 24-26.

6. Ровенская Т. “Виновата ли я...?” или феномен гендерной вины (на материале женской прозы 80-х – начала 90-х годов) // Гендерные исследования (Харьков). – 1999. – № 3. – С. 214-224.
7. Ровенская Т.А. Особенности авторской позиции и способы ее выражения в произведениях женской прозы 1980-90-х годов. // Взаимодействие литератур в мировом литературном процессе (проблемы теоретической и исторической поэтики): Материалы Международной научной конференции / Под ред. Т.Е. Автухович. В 2ч. Ч.1. – Гродно: ГрГУ, 1998. – С. 309-316.
8. Усманова А. Беззащитная Венера // ARCHE : Кабеты. – 1999. – № 3. – С. 221-240.
9. Шаблюская І. Жаночая доля. // ARCHE: Кабеты. – 1999. – № 3. – С. 50-57.
10. Іваноў У. О, не баюся я жыцця!.. // ЛіМ. – 2000. – 3 сакавіка. – С. 6-7.
11. Дубавец С. Тры паззіі // Практыкаванні: Проза, эсэ, крытыка. – Мн.: Маст. літ., 1992. – С. 195-206.
12. Баравікова Р. З Раісай Баравіковай гутараць супрацоўнікі часопіса “Крыніца” // Крыніца. – 1996. – № 5-6. – С. 57-60.
13. Рублеўская Л. З Людмілай Рублеўскай гутарыць Галіна Булыка // Крыніца. – 2000. – № 11-12. – С. 4-16.
14. Рублеўская Л. Жаночы міф як частка беларускага міфа паззіі XX ст. // Зборнік дакладаў і паведамленняў Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі (1999 г.) / Літаратурны музей Максіма Багдановіча; Склад., Т.Э. Шаляговіч, І.В. Мышкавец. – Мінск, 2001. – С. 241-249.

Гомельский государственный
университет им. Ф. Скорины

Поступило 3.02.04

РЕПОЗИТОРИЙ ГГУ ИМЕНИ Ф. СКОРИНЫ